

مطبعه و محل اداره :

جمال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنكول يقوشنده
۲۵ نومرو

مشرق و غرب

۱۳۲۶

مسلکمه موافق آثار
جدیده مع الممنونه
قبول اولنور

درج ایدلهین آثار اعاده اولنماز

دیر ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، سیاست و احوال و مشوره اسلامیه بحث ایدر و هفته ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

صاحب و مؤسسلری :

در سعادتده نسخه سی ۵۰ پاره در

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب
تاریخ تأسیسی

قیرله دن مقوا بورو ایله کوندریلیسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

۱۰ تموز ۳۲۴

سنه لکی	التی آیلانی	غروش
ممالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵
روسیه	۶۵	۳۰۵
سائر ممالک اجنبیه	۱۷	۹

آلتیجی جلد

۸ شعبال الماظم ۱۳۲۹ پنجشنبه ۲۱ تموز ۱۳۲۷

عدد : ۱۵۲

قانونه اداره اولنان ، بر محیطده یاشایان هر جمعیت ایچون رعایتی مقتضی معاملات اجتماعیتهک هیچ برینی اولردن دریغ ایتمزدی . .

علیه الصلاة والسلام افندمزه کنددی مبارک اتمه سنی رهن براقه رق اهل کتابدن اودونج پاره آلدینی مرویدر . پیغمبرمزه بو حرکتی اصحابندن استقراض ایدمه میه جگنی کوسترمز ، زیرا رسول محترمک اوغورنده مالی دکل جاتی بیله ایستیه ایستیه فدایه مشتاق اولان اصحاب آره سنده غایت زنکینلر موجود ایدی . علیه الصلاة والسلام افندمز بو حرکتلریله محضا اتمه شو حقیقتی اوکرمک ایستیوردی ، که : شریعت ، مسلمانلره عینی محیطده یاشادقلری بر طاقم خاقدن محضا بشقه دینده اولدقلری ایچون قطع مناسبتده بولنق امرینی ویره جک درجه لردن یک عالیدر . شو حال صراحة کوستریورکه ، بر مسلمان کنددی دینندن اولمایان بر مملکتده تک باشنه یاشایه بیلور . او مملکت اهالیسنک بشقه بر دینه تابع اولسی اوکا هیچ ضرر ویرمز ، حتی اولردن قاری ده آله بیلیر . نوع بشره قارشى بودرجه لده حرمتکار طاورانی امر ایدن هیچ بر فلسفه کورلمه مشدر .

ایشته بوتون کتابلر میدانده طورییور . اسکی یکی نه قدر اقوام وارسه تاریخلری مطالعه اولنسون . نظر ، انسانلرکینه انسانلره قارشى روا کوردیکی اوقدر مظالمه ایلشیرکه افراد بشر آره سنده بر حرمت متقابله قانوننک اصلا حکم سورده میه جکی در حال ذهنه تبادر ایدر . اوزمان متنینک

والظلم من شیم النفوس فان تجدد

ذاعفة فلعله لا یظلم

طرزنده کی ادعای بر حقیقت محضه کسبیر .

اوت ، انسانلرک انسانلره قارشى کوستردکلری مظالمه دائر تاریخ بزه اوقدر فجیعهلر نقل ایدیورکه ایشیدنلرک توپلری اوزپریر ، شناعتهک اودرجه سی بشری دکل حیوانی بیله اوتاندریر . حالبوکه بو ظاملرک هپسی دینه نصرت مقصدیله ارتکاب اولنیوردی . بز هیچ بر دین سماوی تصور اتمه یزکه کندیسنه تابع اولانلری مخالف بولنانلره قارشى بوقدر شدتلی طورانغه سوق ایتمسون . میدانده کی جنایتلرک کافه سنی اولا ارباب ادیانک دینی یا ککش آکلاملرینه ثانیاده منافع شخصیه لرینی تأمین ، یا خود هوسات بهیمیه لرینی تسکین مقصدیله احکام دینی تحریف اتمه لرینه عطف ایدرز .

دین نامنه ارتکاب اولنان وحشتلر اودرجه یه وارمشدی که انسانلر بنی نوعلرینی قیزغین آتشلره آتوب یاقارلر ، یا خود یرتیجی حیوانلره پارچه لاتیرلر ، یا خود ایکی آیاغنی مختلف استقامته طوغری قوشان ایکی آوزغین آتک قویروغنه باغلارلر ، یا خود دریلرینه قاینار قطرانلر ، زفتلر دوکرلر ، یا خود کولله نمش آتشلر اوزرینه کره رک کونلرجه پیشیرمک صورتیله یاقارلر ، بیچاره لرک یاغلری ارییبوب اتلری دوکیلدکجه چبقاردقلری فریاده قارشى ذره قدر مرحمت کوسترمز لر ایدی ! بو شناعتهلرک کافه سی خلقک کوزی اوکنده ارتکاب اولنیوردی ده سیر .

جیلرک هیچ برنده شفقت دنیلن حس کوریلمز ، دها طوغری بسی کلوب کچلر بوقانلی منظره لردن عادتاً بر ذوق طویاردی .

الله عشقنه سهویله یکز ! مسلمانلرک مرحمتله ، مروته ، حمیتله دولی اولان قلبلری هیچ بویله - محضا بشقه دینه تابعدر دینه - بر سوری عباداللهی اشکنجه لرک الک شدیددی آلتنده ازوب بیتیرن شو مرحمتسز ، شو غیظ و کین ایله طولو یورکله قابل قیاسمیدر ؟ بوتون دنیا نیک مقدراتنه حاکم اولدقلری ، قارشیلرنده رقیب نامنه هیچ برملت ، هیچ بر حکومت کورمدکلری بر زمانده مناره لرینک یاکی باشنده کلیمسا چاکلرینک کورلتیسنی کال اسودکیه ایشیده جک ، بوندن ذره جه حد تنمیمه جک قدر عالی بر قلب مسلمانلردن بشقه کیمده کوریه بیلمشدر . .

شبهه بوقدرکه ایسته سه لردی مسلمانلرده حریت ادیانله قارشى رومالیر قدر شدید طورانه بیلیرلردی .

مسلمان اردوسی کال مظفریتله دیکر برملتک مملکتته کیررکیرمز ایلک ایشی او مملکتک اهالیسنه دینلرینک ، عادتلرینک هر درلو تعرضدن مصون قاله جقنی ، معبدلرینه اصلا طوق و نلمیه جقنی تأمیندن عبارت اولوردی .

او مملکتک حمایه سنی ، مدافعه سنی تعهد ایدرلر ، دینی نه قدر آیینلری ، ملی نه قدر عادتلری وارسه کال حریتله تطبیقنه مساعدده بولنورلردی . بومساعدات ایسه صرف احکام شریعتنه توفیق حرکتدن ، سنت رسوله متابعتدن ایلری کلیوردی .

محمد ماکف

اسلامده فن و فلسفه

« مابعد »

شرقی روما ایمپراطورلغی ایله قدیم ایران شهنشاهلغی بیوندور . یقلری آلتنده ازیلان اقوامک حیات اجتماعیله یرانمش ، شخصیتلری بر قاج دنی مستبدک بازینجه احتراصی اولمشدی .

تبعه نیک ، مالی ، جانی ، عرض و ناموسی و الحاصل هر شیئی حکمدارلرک و یا انلرک قوه اجرائیه لری مقامنده بولنان بر طاقم اشخاص سفیه نیک قانلی نیچهلرنده برر او یونجاق حالتده ایدی .

جهالت بوتون قوت و شدتیه دماغلری اویوتمش ، قدرت فکریه یی محو ایتمش ، خلقک معنویاتی اساسندن صارصمشدی .

اهالی میاننده ، نه اولدیفنی ، نه اوله جقنی ، زرمیه کیتدیکنی ، نیچون یشادیفنی بیلن ، بیلیمک ایسته ین هان هیچ کیمسه یوق کیددی . هر کس ، مملکتی حکمدارک مالکانه سی ، کندیلرینی ده هر درلو حقوقدن محروم برر کوله کی بیلورلردی .

بو حال ، فکرلرده - توالی سنین ایله - اودرجه رسوخ پیدا ایتمش ایدی که خلق ، کوردکلری مظالم و استبداده قارشى متوکلانه عرض تسلیمیتدن باشقه برشی دوشونه میورلردی . چونکه حکمدار و حکومتلرینک بو حقیقی طبیعی کوریورلردی .

خرابه‌ها، کاشانه‌ها، بدایت، مدنیت، جهان‌وحشت، برکات معرفت، انقلاب ایلم‌شدی.

عباسی‌ها، موقع اقتداره کج‌کردن پک از برمدت صوکره، مرکز خلافتک طنطنه تمدنی دایلم‌ده‌داستان اولمغه باشلادی. بغداد دارالفنون. نلندن انتشاریدن موجات معرفت، اثری برسرعتله، جهان معلومه‌نک ال‌هجری محمل‌رینه قدر واصل اولیور واورارده زن‌نکین دماغ‌له‌روح فعالیت نفخ ایدیوردی.

بومظهریت خارقه‌نما، اسلامیتک، بنیاد رصینی عقل و حکمت اوزرینه مؤسس اولان دین محمدینک اترفضی اولدینی شبه‌سزدر. (الحکمة ضالة المؤمن...) امرینی تعقیب ایتکی ال‌مقدس بر وظیفه تلقی ایدن اسلام‌ها، مدنیت قدیمیه عائد آناری عربجه‌یه نقل و ترجمه ایلدیلر. خطا‌آلود اولان جهت‌لرینی تصحیح، نقصان اولان‌لرینی اکمال، و یکیدن یکی‌یه برطاقم قنلر ده‌ها علاوه‌ایدهرک کائنات عرفانده، خارقه‌لر، بدیع‌لر کوستردیلر.

دین‌احمدی بشریتک ترقیات مادیه و معنویه‌سنه‌عائد تلقین بیوردینی بویوک پرنسپل‌رله، سعادت دنیویه و اخرویه‌یی تأمین ایده‌بیلر-جک اساسلری ارائه ایل‌م‌شدی.

اساسات مذکورده‌دن استنباط احکام ایده‌رک، اجتهادات علمیه ایلر، نافع غایه‌لر دسترس اولمق بالطبع (راسخون فی‌العلم) اولان متفکرین علمانک وظیفه‌لری ایدی. بویوک آدم‌لر، وظیفه‌لرینک اهمیت و مشکلاتی تقدیر ایده‌رک کال‌عزم و متانت‌له ایشه باشلادیلر. هرشعبه‌فن ایچون آیری انجمن‌لر تشکیل اولندی.

المنصور زمانندن اعتباراً، خصوصی مترجم‌لر، فنون قدیمیه عائد مؤلفاتی برر برر عربجه‌یه نقل و ترجمه ایلدیلر. ترجمه‌لرک نشر و تعمیمندن پک آز زمان صوکره، اسلام‌لر میاننده فنون طبعیه، ریاضیه و علم‌هیئت‌ده پک‌بیوک متخصص‌لر یتشدی.

بونلرک تألف ایتدکلری آثار، حکمای قدیمیه عائد کتابلری کول‌کده بر‌اقدی. ایادی اعتباردن اسقاط ایلدی.

یونان قدیم آثار فلسفیه‌سنک انتشاری اوزرینه، علم‌کلامک لزوم تدوینی حس و بوضورتله فلسفه اسلامی‌نک اساسلری وضع ایلدی. فلاسفه اسلامی، حقایق عالیة دینی‌نی شرح و تفسیر ایلدیلر.

فرقان‌میین واحادیث نبویه‌ده مندرج بولان حکمیات عالیہ‌نی تشریح ایدهرک حکمت اخلاقیه دائر آثارجیده تألیفه موفق اولدیلر. مبدأ و معاد، روح و حشر و نشر کی مسائل مهمه‌نک غوامض‌نندن باحث اولمق ادزره، اخلافه یادکار بر‌اقدکلری مؤلفات، سنه‌لرک کردباد تخریج آرم‌نده بیلر موجودیت و اهمیت‌لرینی غائب ایتماشلردر.

اسلامیت، ال‌اساسلی بر پرنسپ اولمق اوزره (دین و ملت بردر) کی برقانون حکمت نمون وضع ایل‌م‌شدی.

زیر لوای محمدیه داخل اولان هر فرد، عرب، عجم، ترک، کورت..... الخ کی مرملت، بوقانون سایه‌سنده، یک وجود، یک روح اولمشلر و (انما المؤمنون اخوة.....) فرمان جلیلی ماصدقه برتمثال علوی کوسترمشلدی.

بویکی بیوک ایمپراطورلق، بوضورتله، ظلم و استبداد، جهالت و سفالت کی مدھش آفتلرک نچئه تخریج آلتنده ایکلرکن، ینه عینی بار مصائب آلتنده ازیلن و اووقته قدر تاریخاً هیچ بر اهمیت حائر اولمیان عربستان، قبله‌کاه‌عالم، مرکز مدنیت‌امم اولمغه حاضر لانیوردی. آز برمدت صوکره، حجازک و صرهلری فوقده یوکسه‌لن شمس رسالت، بشریت مضطربه‌یه امید سعادت، نور معرفت، حرمت عدالت صاحغه باشلایه جقدی.

عربستانک قوه انبایه‌دن محروم ایصسر، صوسز اقلیم حار و یابیسی جهانکیر لک نظر احتراصی جلب ایده‌جک محاسن و ثروت طبعیه‌دن محروم اولدیغندن، اووقته قدر یازده خیل اجانب اولماش، بکارت و عصمتی محافظه ایده‌بیل‌م‌شدی.

فی‌الحقیقه ما کدونیاک خوزیر اسکندرلری، ایران و رومانک پررور قوماندانلری، عربسته‌نک حارویابس بادیه‌لرینه، آج، چیپلاق بدویلرینه برنظر مرحمت عطف ایتکی بیلر بر ذل، بر تنزل عدایت‌مشلردی.

قادیسه مظفریتندن اقدام، برای مذاکره ایران اردوسی قوماندانی حضورینه کیرن مجاهدین، رستمک عظمت فروشانه طورلرینه، محقرانه تکلیف‌لرینه معروض قالمشلدی.

ایرانک مغرور قوماندانی، اووقته قدر نظر حقارتله باقدینی عرب‌لره، مکالمه ایتکی بیلر عنعنات ماضیه‌یه، بویوک شرق ایمپراطورلغنک شان و شرفه مغایر کوریوردی.

فی‌الحقیقه اوزمانه قدر سفالتدن باشقه هیچ بر صورتله اشتهار ایتماش اولان بر آووج خلقتک، یزدجردک حریری و پرزب و زینت خالیلرینی، هراقلیوسک محتشم سرایلرینی، ویزیفوتلرک الماسلی افسرلرینی محقرانه چیکنه‌یه جک قدر مظفریاته مظهر اوله جقلری هیچ بر کیمسه‌نک تصورندن بیلر کچمزدی. فقط میلادک ۵۷۱ تاریخنده سنکستان حجازک یوکسک بر بقعه‌سندن، مکنتک افق رنگینندن طلوع ایدن مهر رسالت، اوتوز اوج سنه صوکره، عربستانک ریکستان بی‌پایانی نورلره، شمع‌له‌رق غرق ایتش، حرمت نواره‌سبزه و حشی عرب‌لره بر روح معالی! بر حیات فعالیت ایشار ایتشدی.

لمعات شمع‌له پاش فرقان، عربستان بدویلرینی تسویر و تمذین ایل‌م‌ش، قبللرینی نور عرفان و عدالتله طول‌دیرم‌شدی. عرب‌لر، ده‌های خارقه‌نما لری، شہامت فطریه‌لرینی کوسترمک ایچون، اوکلرینه بی بیان بر ساحة فعالیت آچیل‌م‌ش اولدیغنی کوردیلر. بوتاریخن اعتباراً، جهان انسانیتی قاپلایان ظلام جهالت، حجازدن باشلایه‌رق، تدریجاً صیریل‌م‌غه، آفتلرک ماوراسنه طوغری چکیل‌م‌که باشلادی. فرقان مینک حکمیات عالیہ‌سی، افسسز بر فیضی نادانی اولان اقالیمی، بر جهان علم و عرفانه قلب ایلدی. جوق کچمه‌دن، و حشی عرب‌لر، بشریتک معلم عرفانی اولمق مرتبه‌سنه اعتلا ایلدیلر.

ارض بطعی دن شمع‌له پاش اولان نیر فرقان، بر، بر بحق عصر کچمه‌دن تأثیرات حیات بخشاشنی کوسترم‌شدی. چوللر، معموره‌لره،

هرکس ، اسلامیتك بخش ایتدیکي فیض حریت و فعالیتله، مدنیتك ترقیسنه، بشریتك تعالیسنه، انسانیتك ازدیاد رفاه و سعادتنه حصر مساعی ایتمکی الهمقدس بروطفه تلقی ایدیور و بوبولده چالیشورلردی .
اولجه متروك و پرصمت و سکون برچول حالنده بولنان عراق ، زلال حیات بخشای اسلامیتله برکزار معرفته منقلب اولمشدی .
عربستانك صحرانورد بدویلری، ایران و یزانسه، مدنیت غننه دارلریله مغرور اولان بویکی محیط اهالیسنه ، معلم معرفت ، بدرقه مدنیت اولمق مرتبهسنه اعتلا ایلدیلر .

عربلر ، اسکی عربلر ایدی . فقط ، نوظهور برقوه وله بخشا ، آنلری درکه و حشتدن مرتبه تمدنه ارتقا ایتدرمشدی .
بغدادده ، قرطبه و غرناطهده ، شامده و مصرده ، بخارا و سمرقندهده هراتده ، اصفهان و شیرازده ، فاس و قیروانده اعتلائمون اولان مبانی علم و معرفت ، جهان انسانیتله نورلر ، عرفانلر صاچیوردی .
بورالرده ، حیات مدنیتك بالجه لوازماتی ایجاد ، وسائط رفاه و سعادتك هر نوعی احضار واکال ایدلمشدی .

خليفة لك محتشم سربلری ، امرانك مدبدب قوناقلری بیکلرجه لیرا قیمتده خالیلرله مفروش ایدیلر .

مورخ شهر سنیوبوس (Seignobos) مدنیت اسلامیهدن بحث ایدرکن خلفانك سربلری حقنده تصویرات آتیهده بولنیور :

« سربلک بوتون مشتملاتی قیمتدار خالیلرله تفریش ایدلمشدی . سفرا قبوله مخصوص اولان سالون ، مذهب وزیب وزینته مستغرق اولوب جهت وسطیهسندهکی مرمر حوضك اورتهسنده اعتلائمون اولان آلتون آغاجك زرین داللری اوزرنده رنگا رنگ صنی قوشلر کوریلوردی . بو قوشلر ، خصوصی ماکنهلر واسطهلریله وقت وقت قنادرلری حرکت ایتدیرلر و خوش، نظر ربا برمنظره تشکیل ایدرلردی . »

اسلاملر ساده و صحنی بر غذا ایله اکتفا ایدیورلردی . فقط ، قوناقلرنده آثار صناعیهنك حیرتآبادیعه تصادف اولنه بیلوردی .
عربستانك چادرلری ، قلهلری یرینه ، عراقك سربلری ، کاشانهلری قائم اولمشدی .

هارون الرشید طرفندن شارلمان کوندریلن هدایا ، شرق ایله غربك سویه عرفانلری آرهسندهکی فرق پک کوزل کویستره بیلور .

هدایای مذکوره بر چالار ساعتله ، فوقالعاده مصنع بر شطرنج طاقی و بدایع طبعی مصور اثمار و نبات تابلولردن عبارت ایدی .

تابلولر غایت صنعتکارانه ترسم ایدلمش اولدقلردن شارلمان وامراسنك فوقالعاده موجب حیرت واستغرابلری اولمشلردی ، ساعت پرنجدن معمول ایدی . اوکنده بولنان وینه پرنجدن مصنوع اولان طاسلرک ایچنه معین حساب ایله هر ساعت برر یووارلاق دوشورور ، و بو وجهله صرهسیله اون ایکی ساعتی تعیین ایدردی .

مورخ عبداللطیف ، ابن جیردن تقلاً بوساعتلردن برینی بروجه آتی تصویر ایدیور :

اسلاملر طرفندن اختراع و اعمال اولنان ساعتلر ، بری نهاری و دیگرلری لیلی اولمق اوزره ایکی عدد اولوب شکلری مدور ایدی . بولنلر باقردن معمول بر تپسی اوزرینه موضوع بولنورلردی . مثلاً باب جروددن چیقار چیقماز قارشیه تصادف ایدن حولینك دیوارنده وکر واری مقعر بر موقعهده بو ساعتلردن بر چفت « بری لیلی و دیگرلری نهاری » موجود ایدی .

لیلی ونهاری ساعتلرک هر ایکسندهده اون ایکی عدد کوچوک قابو بولنور ایدی .

ساعت باشی کلیر کلز — نهاری اولانده — باقردن مصنوع بر آتمجه قوشی بونینی آچیلان قبودن اوزانهرق آغزنده طوتدینی یووارلاقلردن بریسنی اوکندهکی پرنج طاسه براقیر ایدی . یووارلاق، طاسه دوشنجه اطرافده غایت خوش برسس طنین انداز اولور . اوزاقلردن بیله ساعتك چالیدینی طویوله بیلوردی . یووارلاق طاسك قعرندهکی دلیکدن ایچری کچرک غائب اولور اولمز آتمجهنك کوروندیکی قابو دخی قانیر ایدی .

کوندوز اون ایکی دفعه ، صرهسیله بو قابولر آچیلور و آتمجه طاسه یووارلاق براقهرق ساعتك قاچ اولدینی اعلان ایدر ایدی . کیجه ساعتك ترتیباتی دهها بشقه ایدی . ساعتی حاوی اولان پسینك موضوع بولندینی کمر واری مقعر محله اون ایکی عدد باقر دائره موجود اولوب هر برینك حداسنه برر بللور تعیه ایدلمشدی .

بللورلرک آرقه طرفنده صوواسطهسیله وساعت فلکی اوزره دور و حرکت ایدر برر لامبلی فانوس وضع ایدلمش اولدیفندن ساعتك ختامنده — حرکت منتظمهسی ایجابجه — فانوسك ضیاسی تمامیه حداسندهکی بللوره ملاقی اولور . بو صورتله قارشوسندهکی باقر دائرهلرده عکسه دوچار اولهرق التماع ایدر ایدی .

بو حال ایکنجه ساعتده یانندهکی دائرهده ، اوچنجهده صرهسیله دیکرندن عینی صورتله وقوعه کلیردی . اوزاقدن ضیانك التماعی کورنلر ساعتك قاچ اولدینی آکلارلر ایدی .

ساعتلرک اداره و تنظیمی خصوصی ، بر مأموره محول اولوب بو ذات آلات وادواتی ترتیب و تسویه و آتمجهلرک طاسه براققلری یووارلاقلری تکرار یرلرینه وضع واعاده ایتمکه موظف ایدی .

کرك صنی قوشلر و کرك بو غریب ساعتلر ، اسلاملرک فن میخانیکدهکی درجه ترقیلرینی کویسترکلری کبی انسانی حیرتده براقهحق قدرده مصنع ایدیلر .

اسلاملرک ، بذاته متحرک و اوتوموبیل طرزنده برطاقم آرا بهلر دخی ایجاد ایتمکه موفق اولدقلری مورخینك افادهلرندن آکلاشیلور . بکرمنجی عصرک مخترعات خارقه نماسندن اولان بذاته متحرک صناعی مطیهلرک اساسی ، مهندسین اسلامیه طرفندن تصور ایدلمشدر .

مورخینک بیاناته نظر آمهندسین مشهوره دن الحاج الیاس بعیش طرفندن ملوک موحدیندن عبدالمؤمن ایچون بو کبی بر صرہ اختراع واعمال ایدلمشدی . بو آراه ، امیرک جامعہ کیدوب کلمہ سنہ مخصوص وبذاته متحرک بر مقصوره دن عبارت ایدی .

عبدالمؤمنک مداوم بولندیغی جامعک منبر قیوسی دخی غایت صنعتکارانه یایلمش اولدیغی مورخینک جمله روایاتندندر . قابو او صورتله انشا اولمش ایدی که ، خطیب منبره چیقه جنی زمان قابو کنددی کندینه آچیلور و خطیب ایچری کیردکن صوکر . ینہ کنددی کندینه قبانور ایدی .

* *

سلسله مقالاتمز ، متفکرین اسلامیہ دن فن وفلسفہ وبالخاصہ فنون طبیعیہ ده کسب اشہار ایدن ذواتک ترجمہ حالری ایله اثرلرینک تعدادینہ حصر ایدلمش ایسه ؛ علومک شعبات سائرہ سنہ دخی آثاردها کوسترمش اولان بیوک سیارک - هیچ اولمزه - اسملرینی اولسون ذکر ایتک اخلافه ترتب ایدن وظائف قدرشناس ومنتداریدن اولدیغی شہہ سزدر .

صرف علوم اسلامیہ دن اولان تفسیر ، علم حدیث و علم فقہہ دہ تخریدن اعظم ایله ؛ علم لسان ، تاریخ وجغرافیا فنلرندہ اشہار ایدن یوکسک ناصیہ لردہ ترجمہ حال وتالیف ایتدکری آئاردن برتفصیل بحث ایتک ایچون طبقات مفسرین ، طبقات فقہایہ . . . الخ دائر صحیفہ لر طولوسی جلدلر یازمق ایجاب ایدرک ، بوده پلانمزدن خارجدر . علوم اسلامیہ نک اس الاساسی قرآن کریم واحادیث نبویہ در . دوررسالندہ آیات قرآنیہ نک تفسیرینہ لزوم یوقدی . چونکہ اصحاب کرام لسان عربینک غوامضنه وآیات جلیله نک اسباب نزولنه واقف اولدقلرندن وعلی الاکثر آیتلر ، بروقعہ ، برحادثہ اوزرینہ شرف نزول ایتدکلرندن تفسیرلرینہ حاجت قالمیوردی .

آ کلاشیله میان آیات اولورسه ، یاعلماء اصحابه ویاطوغربدن طوغری یه جناب رسالتپناهہ مراجعت ایدیلرک حل مشکل ایتک تحت امکانده ایدی .

وقناکہ حدود اسلام توسع و حکومت اسلامیہ تأسس ایلدی . ملل سائرہ یه منسوب برچوق اقوام دین مین اسلامی قبول ایدیلر . اساسات فرقانیہ دن ، قوانین اجتماعیہ دایر استنباط احکام ایتک لزومی صورت قطعیه ده حس ایدلمک باشلاندی .

اعظم علما ، تفسیر فرقان مینله اشتغاله قویولیلر . آیات جلیله دن ناسخ و منسوخ اولانلرک تعیینی ، بعض آیتلرک توضیح ، معانیسی ایچون احادیث شریفه نک ده جمع وتدوینہ احتیاج کورلدی .

بولزوم واحتیاج اوزرینہ برچوق کتب تفاسیر واحادیث تالیف ونشر ایدلدی .

کتب تفاسیرک عددی درتیوزی متجاوز اولدیغی بیلیو غرافلرک جمله روایاتندندر .

احادیث نبویہ نک جمع وترتیبندہ ، محدثین کرامک وضع وتعقیب

ایتدکری مهتود وبوخصوصده قاتلاندری متاعب جدآ حیرتبخش بر درجه ده در . (ابن ابی العوجاء) کبی درت بیک قدر حدیث اویدورمش اولان مفسدینک مساعی اغلاق جویانه لرینہ رغماً احادیث صحیحہ نک تفریق وجمعنه موفق اولمق نه قدر مشکل بر کیفیت اولدیغی جزئی بر تأمل ایله آ کلاشیله بیلور .

بالخاصہ اسناد حدیث خصوصندہ وضع وتعقیب ایتدکری اصول ، عصر حاضر منقدرلندن الک مشکل پسندلرینک بیله نظر تقدیر واستحسانی جلب ایللمکده در . صحیح بخاریده اوچ بیکی مکرر اولمق اوزره طقوز بیک ایکوز حدیث شریف موجوددرک ، حضرت امام ، بومقداری آلیوز بیک حدیثی تدقیق ایدرک اسانیدی موافق اصول اولانلری اخذوقبول ایتک صورتیله ؛ جمع وترتیب ایللمشدر .

ایلك مفسرلر میانندہ مجاهد بن جبر ، واقدی ، وطبری بی تعداد ایدہ بیلیرز . ابن عطیہ ، فرطی ، زمخشری کبی بیوک متفکرلر ایسه آیات قرآنیہ ی عقل ونقله توفیقاً تفسیره موفق اولان علوی سیالدر . علی بن عمر الخطیبی ، ابوبکر نسفی ، حسین شیرازی ، شمس الدین اصفهانی ، محمدجهانی ، ابوقاسم بلخی کبی درین دوشو نیچیلرده تفسیر وکلام ایله اشتغال ایللمشلردر . قاضی بیضاوی ، فخرالدین رازی ، نخجوانی وابوالسمود کبی مفسرین ایسه هرکسجه معلومدر .

مشاهیر محدثین صره سنده ، امام مالک ، امام شافعی ، امام خلیل ، ابن جریر ، محمد بن اسماعیل بخاری ، مسلم بن حجاج قشیری ، ابوداود سجستانی ، ابو عیسی ترمذی ، عبدالرحمن نسائی ، دارقطنی ، یحیی بن معین مری کبی اعظم تعداد اولنه بیلور .

* *

وقت سعادتده ، معاملات ناسه دائر ایجاب ایدن حکملر بالذات طرف رسالتدن شرفصادر اولورلردی .

خلفاء راشدین حضراتی ده افقه اصحاب کرامدن بولندقلری جهتلہ . طوغربدن طوغری یه کندیلرینہ مراجعتله حل مشکل ایدیلہ بیلیردی .

مع مافیہ خلفاء راشدین دورنده فقہای صحابه دن یک چوق ذوات برحیات اولوب شهادت ناسی ازاله وحکم عدالتی بیان ایدرلردی .

وقناکہ حدود اسلام توسع وبرچوق اقوام دین اسلامه داخل اولدی .

معاملات ناس آرتمه باشلادی . یکیدن یک یه فتح اولنان ممالک اهلایسی آره سنده کی مناسبات ، عربلرک عادات و اخلاقنه مماثل اولمیدقندن

ظواهر غعناته استناداً اجرای احکام ایتک مشکل برحاله کلمشدی . ایشته بوکی احتیاجات الحیا آتیله علم فقہک تدوینی لزومی حس ایدلدی .

فقہ اسلامی برجهان بی پایاندر . اسلام حقوق شناسارینک علم اصول و علم فقہده کوستر دکلری وسعت تفکر ، نفوذ نظر ، متانت محاکمه ، رصانت

بیان ، فرط رویت واققدار الحق شایان تجیل وحیرتدر . قرآن کریم واحادیث نبویہ دن استنباط احکام و قیاس واجتهادی بدرقه اتخاذ ایدرک

وضع وتأسیس ایتدکری مواد قانونیه بوکون ، آورو باقانون شناسارینی بیله وله وحیرتله دوشورمک درجه ده علوی وشموللی در .

خلفاء راشدیندن صوکره فقہ اسلامیده اشہار ایدن ایلك بیوک

سیارک قسم مهمی اصحاب کرام میانشده و قسم دیگر لری ده تابعین و تبع تابعین آردسند کوریلورلر : عبدالرحمن بن عوف ، ابی بن کعب ، عبدالله بن مسعود ، معاذ بن جبل ، عمار بن یاسر ، حذیفه ، زید بن ثابت ، ابوموسی الاشعی ، ابوالدرداء ، قاسم ، عروه ، خارجه ، عبدالله وائمه اربعه دن امام مالک ، امام اعظم ، امام احمد بن حنبل ، امام شافعی ، امام ابویوسف ، امام محمد ، سفیان ثوری ، زفر بن هزیل ، حسن بن زیاد بن سماعه ، ابومطیع ، قاضی عافیه ، حسن بصری ، ابراهیم حلبی ، محمد بن شهاب الزهیری ، برهان الدین کبی ذوات ایله فقههای شافعیه دن ابوالحق شیرازی ، مالکیه دن یحیی ، محمد المواز ، محمد عتی ، ابو مروان السلیم ، ابوعبدالله محمد بن ابراهیم ، ابن یونس سقلیوی ، ابوعبدالله محمد بن علی بن عمر المزری کبی ذوات بو بیوک سیالردندر . فقههای عظام حقنده دها زیاده تفصیلاته کیرشمک پروغراغمز خارچنده اولدینندن ، بو قدرله اکتفا ایده یورز .

مدلی اعدادیسی مدبری

م . شمس الدین

مدنیت اسلامیة دن بر صحیفه

یاخود

نسر نواره

نسوانک استتار واحتجابی امر الهمیسنده کی حکمتک علوتنه بر دلیل دیگر اولق اوزره شو :

« القواعد من النساء اللاتی لایرجون نکاحاً فلیس علیهن جناح ان یضعن ثیابهن غیر متبرجات بزینة » :

— سورة جلیله نور —

آیه جلیله نک معنای حکیمنی تأمل ایده لم ! بو نظم ازل بو یوریلور ، که [قادیلردن زوجه لک موسمی ، دوغور مق جاغنی تمامیه آتلامش ، قادیلغه وداع ایتمش ، سن پیرییه واصل اولمشلر ایچین ثیابلرینی یعنی : جارلرینی آتمقده ، غیر مستر اوله رق سوقاغه چیقمقده — فقط زینتلرینی تبرج و اظهار ایتماک شرطیه — اتم ووبال یوقدر .] ای تستری قادیلر ایچین بر اسارت ، بر ذلت ، بر حقارت عد ایدنلر نه دیرلر ؟ بو آیه جلیله قارشیسندزه ذره قدر یوزلری قیزارماز ، دیلاری دولاشمازی ؟

ایشته ایشته : قرآن حکیم قادیلرک (جار) سزده سوقاغه چیقمه لرینه مساعده بو یوریلور ، فقط نوبهار شبانه ، طراوت جماله ، ابتسام حسن و آننه وداع ایتدیکدن ؛ بل بو کولودکن ، یوزی بوروشدقن صوکر ! شاب و کهول هرکسک نظرنده واجب الاحترام بر مادر وجدان ، بر والده ناموس ! الاری قدید ومرتعش ! سباسی حزن انکیز بر لوحه هرم ! ارتق بویله بر وجوده سوء نظرله باقه حق بر انسان ، بر وجدان تصور اولونیرمی ؟ بو هفتاد وهشتاد ساله وجوده عاقل وجدانلر — نظر شهوتله

دکل — چشم عبرتله باقارلر !

او تابوته ، مقبره حاضر لائمش اولان موت ذی حیاتی بو قنا عالمه صوک نظر وداعنی عطف ایتک ، بر قاج کونه قدر او فرسز کوزلرینی بسبتون یومق اوزره چیقدیغنی ، کونک برنده کندیسکده اولان یازم حکم قاهره تسلیم عنانه محکوم اولدیغنی دوشونیرده بوتون انفعالات واحترافات بشریه سی — بر آن ایچین اولسون ! — بر صرعه عبرت ایله چکملری کیتله نیر ؛ او کابوس انفعالات واحترافات التمه بی تاب قالان روح انسانیتی سیلکینیر ؛ بر از نفس آلیر ! یراز کندین دوشونمکه فرصت بولور !

صانکه هاتف ازل بو آخرت یولچیسنه [نقابکی جلیبکی آت ! آت ! آتیق اوله رق میدانه چیق ! بشریتک طوفان شبانی ایچنده ، امواج شهواتی آراسنده او یومقده اولان بی خبرلر سنی کورس-ونلر کورسونلرده او خواب لاقیدینک نه مدھش بر صباح انتباهی اولدیغنی کوزلری نوکنده تجسم ایتسین !] دیور و بونک ایچین مساعده ایدیور . اوله یا ! بو مساعده الهیه بر حکمتدر . بو حکمت ده ییزه بر درس عبرتدر .

جناب قرآنک بو آیه جلیله یه :

« وان یستغفن خیر لهن والله سمیع علیم »

جمله حکیمیه سیله ختام ویرمی ناموس انسانیت اوزرینه عرش اعلا ی اسلامیتن تیرمین عقول سلیمه وقلوب زیهیه نه قدر استراحت بخش بر عنایت السیه در .

[نهوت : او نسوان هرم دیدلره غیر مستره اولدقلری حالده چیقمه لرینه اذن ویردک . مع مافیه آنلرک تستری ترجیح ایله استغفاف ایتلری کندیلری ایچین دهها خیرلیدر . الله : آنلرک ارککار ایله سویلشدکلری — کیزلی آشکاره — سوزلرک هپسینی ایشیدیر و بوتون نیات ومقاصد روحیه ونفسیه لرینی بیلیر .]

تکشیف مانع اولان احوال شبانک زوالی جهتیله ممنوعک عودتنه مساعده بو یوریلور . بو فتاوی عوامدر . یعنی : عمومه رخصتدر . فقط بونک فوقنده بر عزیمت واردر ، که او خواص عقولک شان علوتیدر . نته کیم حال سفرده صیامک — حال حضر واقامته عودته قدر موقناً — عقو بو یورلدینی حالده « وان تصوموا خیرلکم ؛ ان کنتم تعلمون »

— سورة جلیله بقره —

[یولجولنک بوتون مشاق ومتاعنه رغماً اوروجی — او وقت مبارککنده ؛ اودم فیوضات شارنده — ادا ایتکمز سزک ایچین — قضاء مافاتدن — البته دهها خیرلیدر . اگر صیامک مادی معنوی فضائل بی نهایتی ، مزایای لاتحصاسنی بیلور وتقدير ایدیورسه کز عزیمتی رخصته ترجیح ، نفسکیزک اختیارینی اختیار حقه فدا ایدرسکیز !]

بی پایان بر دریای حقیقت اولان دستور فقهامز « سن هر مه واصل اولمش عجائز نسوانک رجال ایله مصافحه سی لابسدر . فتاوی هدیه : جلد ۵ ص ۳۲۹ دیور . مع مافیه عندالفتوی کوزلجه تأملی تنبیه ایدیور .